

ГІБРИС-СИНДРОМ ЯК КОПІНГ-СТРАТЕГІЯ КЕРІВНИКІВ

А. В. Баштецька

Херсонський державний університет, victory1977vikk@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент І. Р. Крупник

Вивчення лідерства актуальне сьогодні як ніколи, тому що світ стикається зі складними та взаємопов'язаними викликами, які потребують сильних та далекоглядних лідерів. Тому дуже важливим є уникнення деструктивних та патологічних проявів влади. Гібрис-синдром виникає з набуттям влади як патологічна форма зарозумілості людини, яка може призвести до катастрофічних наслідків як для окремої людини, так і для суспільства в цілому. Розуміння синдрому допоможе запобігти його негативних наслідків а також спрогнозувати і запобігти його прояву в майбутньому.

Мета нашого дослідження: охарактеризувати і дослідити гібрис-синдром в якості деструктивної копінг-стратегії.

Основні завдання дослідження: аналіз психологічних механізмів та причин виникнення феномену, аналіз гібрис-синдрому як копінг-стратегії; дослідження психологічних маркерів синдрому та прояв його ознак як копінг-стратегії зниження тривожності.

Виклад основного матеріалу. Феномен гібрис-синдрому був введений британським вченим Д. Оуеном (Owen, [Davidson](#), 2009) і характеризується в переоцінці власних можливостей, деспотичній поведінці та презирства до оточуючих. Дослідження показують, що зарозумілі лідери надзвичайно самовпевнені, сприймають власні здібності більш перебільшеними, ніж вони є, і оскільки вони ігнорують можливість помилок з цих причин, вони демонструють надзвичайно ризиковану поведінку в своєму керівництві (Тімашова, 2019). Іншими словами, зарозумілість призводить до перебільшеної віри у власні рішення керівника через відхилення від об'єктивних стандартів із когнітивним упередженням, яке може вплинути на

його рішення (Кіцул, 2020). Хтось із дослідників розглядають цей феномен як наслідок стресового досвіду (Akstinaite, Garrard, Sadler-Smith, 2022). Є дослідники, що інтерпретують синдром як одну з форм посттравматичного стресового розладу (Ghaemi, Liapis, Owen, 2016). У нашому ж дослідженні ми інтерпретуємо гібрис-синдром як деструктивну копінг стратегію у відповідь на підвищений рівень тривожності.

Методи дослідження. Для підтвердження висунутої нами гіпотези було проведено емпіричне дослідження респондентів, що займали керівні посади. Вибірка складала 39 осіб, 22 з яких - старости груп Херсонського державного університету, 17 – є керівниками на підприємствах. Діагностична батарея складалася з трьох методик: «Шкала ситуативної та особистісної тривожності» (Ч. Спілбергера, Ю. Ханіна) яку ми використовували для вимірювання рівня ситуативної та особистісної тривожності як чинник застосування копінг-стратегії у вигляді гібрис-синдрому; «Діагностика міжособистісних відносин» (Розробка Т. Лірі, адаптація Л. Собчик) яка застосовувалась в якості виміру самооцінки керівників та їх поведінки в міжособистісному спілкуванні; «Вольові якості особистості» (розробка М. Чумакова) застосовувалась як метод виміру рівня витримки, самостійності й ініціативності особистості

Саме дослідження проводилося в декілька етапів. На першому етапі було проаналізовано загальну вибірку за допомогою коефіцієнту рангової кореляції Спірмена. На другому етапі вибірка була розділена на дві групи з завищеним і адекватним рівнями самооцінки (16 і 23 особи відповідно) і проаналізовано за допомогою критерія Манна-Уїтні та рангової кореляції Спірмена. На третьому етапі загальна вибірка була поділена на дві групи з акцентульованим та адекватним рівнем владності (6 і 33 особи відповідно) і проведений їх аналіз шляхом визначення критерію Фішера.

Результати дослідження. У роботі ми з'ясували, що більш виражені лідерські якості, які часто проявляються на керівних посадах будуть сприяти підвищенню рівня ситуативної тривожності (ініціативність ($r=0,472$; $p\leq 0,01$), владність ($r=0,624$; $p\leq 0,01$), незалежність ($r=0,518$; $p\leq 0,01$)), через покладання

відповідальності та страху втрати соціального статусу. Що в свою чергу потребує застосування компенсаторного механізму подолання, що може виявлятися в якості деструктивної стратегії у вигляді гібрис-синдрому. Даний синдром як копінг-стратегія характеризується окремими якостями основними з яких є завищенням самооцінки та акцентуаційним рівнем владності. Керівники з акцентуованою владністю мали високий рівень ситуативної тривожності (47-63 балів), а також охоплює акцентуаційні рівні агресивності (33,3%; $F=1,987$; $p\leq 0,05$), незалежності (33,3%; $F=1,987$; $p\leq 0,05$) та недовіри (50%; $F=2,159$; $p\leq 0,05$). Що проявляється у імпульсивності, схильності до проявів суперництва та висування підозр. Це, в свою чергу, підсилює рівень необхідності постійного контролю, що виражається високими показниками ініціативності (83,3%; $F=2,704$; $p\leq 0,01$). Для компенсації високого рівня ситуативної тривожності у керівника з акцентуованою владністю завищується самооцінка (83,3%; $F=2,555$; $p\leq 0,01$). Патологічно завищений рівень самооцінки буде сприяти розвитку ілюзорної картини світу керівника і втрати критичного мислення на основі підвищеного рівня витримки ($r=0,510$; $p\leq 0,05$) за якого людина втрачає об'єктивне бачення ситуації і не може відступитися навіть від деструктивного напрямку. Внаслідок цієї ілюзорної картини всемогутності і відсутності критичного погляду буде зменшуватись рівень ситуативної тривожності ($r=-0,504$; $p\leq 0,05$), що буде також проявляється у зниженні агресивності ($r=-0,768$; $p\leq 0,01$) та недовіри ($r=-0,707$; $p\leq 0,01$), адже у керівника починає зникати страхи і сумніви щодо власних сил та результатів, при цьому паралельно знецінюються можливості оточення. А також підвищується рівень залежності керівника ($r=0,523$; $p\leq 0,05$), що виявляється у постійній потребі у звеличенні та вихвалянні оточуючими.

Висновки. Таким чином, ми дослідили основні ознаки і характеристики даного феномену та довели, що гібрис-синдром є копінг-стратегією у керівників, що характеризується завищеною самооцінкою, акцентуацією владності. Також доведено, що для нього характерно високі показники

витримки та ініціативності, які виступають в якості компенсаторного механізму високого рівня ситуативної тривожності шляхом створення ілюзорної картини всемогутності. Подальше вивчення проблеми ми вбачаємо в розробці діагностичного матеріалу та розробкою прогнозуючого і попереджувального механізму синдрому.

Література:

1. Кіцул, Л. В. Гібрис-синдром у сучасній політичній психології: теоретичний та прикладний аспекти. *Теорія та історія політичної науки*. 2020. № 3. С. 21-24.
2. Тімашова В. М. Вплив розладів психічного здоров'я особистості, зумовлених її перебуванням при владі, на суспільно-політичні процеси. *Politicus*. 2019. № 4. С. 69-74.
3. Akstinaite V., Garrard P., Sadler-Smith E. Identifying linguistic markers of CEO hubris: a machine learning approach. *British Journal of Management*. 2022. № 33(3). P. 1163-1178.
4. Ghaemi S., Liapis C., Owen D. The Psychopathology of Power. In: Garrard P., Robinson G. (eds). *The Intoxication of Power*. London: Palgrave Macmillan, 2016. 266 p.
5. Owen D., Davidson J. Hubris syndrome: An acquired personality disorder? A study of US Presidents and UK Prime Ministers over the last 100 years. *Brain*. 2009. № 132(5). P. 1396– 1406.